

De kerk kan hoopvol en ontspannen haar plek innemen in de samenleving

Deze herfst trekt een stormpje over de Protestantse Kerk. De manier van kerk-zijn moet anders, stelt Arjan Plaisier in een nota. Jonge predikanten kwamen met een open brief. Een nieuw boek van Stefan Paas reikt waardevolle denkstof aan over de kerk.

Recensie

Tjerk de Reus

Waarom de kerk een actueel probleem is geworden, valt lastig in beeld te krijgen als je afgaat op de retoriek uit pamfletjes, interviews en twitterberichten. Allerlei meningen zijn te horen, van 'De zaak moet op de schop' en 'Tijd voor fundamentele veranderingen' tot 'De kerk moet zich opnieuw uitvinden'. Kennelijk wordt er een bepaald verlegenheid gevoeld, die met ferme ingrepen moet worden verholpen. Maar precies dát is een heilloze route, zal katholieke theoloog Erik Borgman later deze maand beweren in zijn nieuwe boek, *Waar blijft de kerk*. Volgens hem is het management-achtige denken in de sfeer van probleemoplossing-resultaat een volstrekt foutieve insteek. Niet wegtlopen voor de situatie waarin we ons bevinden, bepleit Borgman, geen revolutie afkondigen, maar oog hebben voor de wegen die de Geest wijst. Qua gedachtegoed staat Borgman dicht bij Stefan Paas, wiens nieuwe boek, *Vreemdelingen en priesters*, dat eind vorige maand verscheen en nu al aan een tweede druk toe is.

Diaspora

Voor alle twitterende voorgangers zou zijn boek wel eens geschikte denkstof kunnen aanreiken. Paas blijft niet hangen in kretten, maar biedt een eigen verwerking van de marginale situatie van de kerk vandaag. Vanuit onder meer oudtestamentische denklijnen accentueert hij een 'spiritualiteit van de diaspora', die moedgevend wil zijn, zonder subtiele vormen van grootspraak. Paas' betoog cirkelt rond de twee noties uit zijn boektitel: de kerk als vreemdeling en als priester.

Theoloog Stefan Paas (1969) is geen onbekende op het toneel van theologie en kerk. Hij publiceerde een reeks boeken die allemaal iets

te maken hebben met de vraag hoe kerk en geloof ervoor staan, tegen de achtergrond van de hedendaagse cultuur. Twee jaar geleden brak hij samen met Rick Peels een lans voor de 'redelijkheid' van geloven met hun gezamenlijke boek *God bewijzen*. Veel eerder al, in 2003, publiceerde hij *De werkers van het laatste uur*, waarin hij schrijft over de rol van de kerk in een goeddeels niet-kerkelijk-ke omgeving.

Geen spierballentaal

Inmiddels is Paas hoogleraar missiologie aan twee universiteiten. De prangende vragen rond het hedendaagse christendom in een niet-christelijke context behoren dus rechtstreeks tot zijn vakgebied. Hij is veel bezig met 'de missionaire gemeente'. Anders dan wel wordt gedacht bij deze aanduiding, tref je bij Paas geen spierballentaal aan rond succesvol kerk-zijn. Paas wil juist alle ruimte geven aan het besef dat de kerk achteruit gaat in ledenaantal en dat de rol van christenen steeds meer wordt gemarginali-

Hoop niet op massale toetreding van buitenstaanders, gooi je groeiplannen maar in de prullenbak

seerd. Niettemin schreef hij geen boek vol treurnis of nostalgie naar vervlogen tijden. Volgens Paas is het mogelijk voor de kerk van vandaag om hoopvol en betrokken een plek in de wereld in te nemen. Net als ooit het oude Israël bevindt de kerk zich in de 'verstrooiing', betoogt Paas. Dat maakt een nieuw elan

Volgens Stefan Paas is het vrij normaal dat de kerk voor slechts een klein percentage van de bevolking interessant is. Foto: Tjerk de Reus

mogelijk, ontdekte hij onder meer bij de profetische geschriften in de bijbel die ontstaan zijn in, of reflecteren op, de ballingschap.

Een belangrijk deel van zijn boek wijdt Paas aan het bespreken van hardnekkige denkbeelden waarvan we ons zouden moeten losmaken. Bijvoorbeeld de gedachte dat de kerk faalt als zij niet het hele volk weet te 'kerstenen'. Of de aanname dat de kerk de hele cultuur zou moeten transformeren en dus impact moet hebben op de normen en waarden die de samenleving vorm geven.

Aan de andere kant is er ook het beeld van de kerk als 'tegencultuur', die de wereld confronteert met haar tekorten en wijst op de route naar het ware leven. Al deze modellen bespreekt Paas nauwkeurig, waarbij hij zijn lezers tot het nuchtere besef wil brengen dat de kerk daadwerkelijk in de marge verkeert - en dat het zinloos is om daar sikkeneurig over te doen. De tijd voor 'veroveringsmodellen', waarbij de kerk de samenleving wil domineren, is volstrekt voorbij. Maar dat betekent niet dat 'de wereld' als de grote tegenspeler van de kerk gezien moet worden, zoals de traditie van 'de kerk als tegencultuur' wil. De verhouding tussen kerk en wereld is onvoorspelbaar en complex en laat zich niet in modellen vangen.

Volgens Paas is het vrij normaal dat de kerk voor slechts een klein percentage van de bevolking interessant is. Dat is in lijn met Bijbelse noties, meent hij, bijvoorbeeld met het idee dat de kerk 'het zout der aarde' is. Dat veronderstelt een minderheidspositie voor de kerk, wat echter niet zonder betekenis is voor de rest van de samenleving.

Eigen missie

Paas had ervoor kunnen kiezen om op grond van de 'zout der aarde'-gedachte een stappenplan te ontwikkelen om de kerk effectief 'zout' te laten zijn. Dit doet hij niet, en dat is een principiële keuze. De kerk, die het meest tastbaar is in haar liturgie, hoeft niet aan criteria van doelmatigheid te voldoen. Het gaat bij de kerk om haar eigen missie. Maar die is dan weer heel breed, leert Paas van oudtestamentische profeten én van de nieuwtestamentische Petrus-brief. Want de kerk vertegenwoordigt haar omgeving bij God. En omgekeerd geldt ook: de kerk vertegenwoordigt God in de samenleving om haar heen. Dat is de priesterlijke taak, die in het Bijbelboek Exodus aan het volk Israël wordt toegeschreven.

In de periode van de ballingschap groeide het besef dat het volk Israël een priesterschap bekleedde ten dienste van de omringende wereld.

Het zoeken van de 'vrede voor de stad' hoorde daar helemaal bij, en gaf zin aan het bestaan als minuscu- le minderheid in een heidense omgeving. Een diep besef van vreemdelingschap sluit een positieve betrokkenheid dus helemaal niet uit. In tegendeel, betoogt Paas. Het biedt juist ruimte aan een nieuwe geloofspraktijk: het vertegenwoordigen van God bij de mensen en de mensen bij God.

In het boek van Paas is de priesterlijke gestalte van de kerk van kardinaal belang. Hij combineert dit voortdurend met een bescheiden besef: denk niet dat je potten zult breken in de samenleving, hoop niet op massale toetreding van buitenstaanders, gooi je groeiplannen maar in de prullenbak. Wees ook niet bezorgd over het effect van je werk, houdt hij zijn lezers voor: je mag er veel van verwachten, ook als je geen enkel resultaat ziet. Alle reden om ontspannen vorm te geven aan kerk-zijn vandaag, valt af te leiden uit het boek van Paas - dat mogelijk in 'weltoebereide aarde' valt, nu de kerk een voorwerp van discussie geworden is.

► *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een post-christelijke samenleving. Stefan Paas. Uitgeverij Boekencentrum. 19,90 euro*